

Kaunokirjallisen puheen aggressiivisuus

Eliisa.Pitkasalo@uta.fi

Mitä tutkin?

Mitä eroa suomalaisten klassikoiden ja uudemman kaunokirjallisuuden kiroilu- ja päivittelyilmausten käytössä on?

Miten alun perin suomeksi kirjoitetun ja suomennetun kaunokirjallisuuden kiroiluilmaukset eroavat toisistaan?

Aineisto

- Käännössuomen korpus
  - Alkuperäissuomen osakorpus (kaunokirjallisuus)
  - Käännössuomen osakorpus (kaunokirjallisuus)
- Kotus: Suomalaisen kirjallisuuden klassikot
- Aleksis Kivi: Seitsemän veljestä

Hypoteesi

Hypoteesi 1: Uudessa kaunokirjallisuudessa on vähemmän jussiivirakenteisia päivittelyisiä kuin klassikoissa. Suomennetussa kaunokirjallisuudessa on vähemmän päivittelyjä kuin alun perin suomeksi kirjoitetussa.

(Jussiivirakennetta pidetään arkaistisena.)

Hypoteesi 2: Klassikoissa on lievempiä kirosanoja kuin uudessa kaunokirjallisuudessa.

Suomennetussa kaunokirjallisuudessa on lievempiä kirosanoja kuin alun perin suomeksi kirjoitetussa.

(Käännettäessä käytetään lievempiä kirosanoja.)

Voimasanat

- tuovat lausumaan affektisen sävyn
- voidaan käyttää esimerkiksi
  - partikkelina (interjektiona), esim. *Hemmetti, mikä mäihä!*
  - adverbina, esim. *paleltaa ihan saatanasti*
  - määritteenä, esim. *saatanan maanvaiva*
  - kantasanana johdoksille, esim. *vituttaa, vittumainen, vittuilla*
  - emfaattisena vakuutteluissa, ihmettelevissä kysymyksissä, käskyissä sekä kielteisissä lausumissa, esim. *Miksi hitossa minä suostuin!*
  - kiteytyneiden konstruktioiden osana, esim. päivittelyissä (*hitto soikoon*).

(VISK § 1725.)

Kiroiluilmaukset

- puhuttu kieli
- puhutun ja kirjoitetun välimuodot
- kaunokirjallisuus
  - dialogit
  - monologit
  - minäkerronta

Mitä ja miten tutkin? (1)

Jussiivirakenteinen päivittelylisä (esim. hitto soikoon)

Haku predikaattiosalla:

neutraalit: viekoon, soikoon

uskonnollisperäiset: paratkoon, siunatkoon, varjelkoon

- yleensä järjestys S+P (herra paratkoon)
voi olla myös P+S (paratkoon jumala)
S voi puuttua (varjelkoon, siunatkoon)
- voi olla rukous tai toivomus (herra varjelkoon sinua)
- voi olla interjektio (Varjelkoon!)

Mitä ja miten tutkin? (2)

Puhutun kielen illuusio (dialogi, monologi, minäkerronta)

- puheen kirjoittaminen
  - prosodian merkitseminen graafisin keinoin
  - dialogisuuden illuusion luominen
- puheenvuoron rakenneyksikön tarkasteleminen (paikka ja vaikutusalue)

Välineitä: tekstintutkimus (lähiluku), keskustelun kielioppi

Mitä ja miten tutkin? (3)

- Haku osalla päivittelyn subjektiosista
  - kirosanoja (ei taivastelut, esim. herra, jumala, jeesus jne.)
  - haku nominatiivi- ja genetiivimuodossa olevalla substantiivilla
  - kokeilin lemma-hakua, ei toimi tässä aineistossa

Vahvuusaste

Vahvuusaste 1 2 3 4 5 6
lievä vahva

.....

kissa	herra	hemmetti	helkkari	persetti	helvetti
koira*	hyvä isä	hiisi	perhana		perkele
totta	jeesus	hitsi	piru		vittu
	jes	hitto	saakeli		
	jess'	pahus	saamari		
	jumala	peijakas	samperi		
	luoja				
	sus				
	taivas				

Mitä aineisto kertoo?

Käännössuomessa käytetään huomattavasti enemmän jussiivirakenteisia päivittelyisiä kuin alkuperäissuomessa.

	AS			KS		
	kaikki	varsinaisia	parent.	kaikki	varsinaisia	parent.
paratkoon	2	0	0	27	26	12
siunatkoon	1	0	0	16	8	1
varjelkoon	2	1	0	47	29	13
soikoon	11	9	4	60	55	n. 33
vieköön	15	13	8	69	63	35
yht.	31	23	12	219	144	n. 94

Päivittelyn subjektiosa	Vahvuusaste	AS	KS
helkkari	4		3
helvetti	6	5	13
hemmetti	3		6
herra	2	1	23
hiisi	3		2
hitsi	3		1
hitto	3	2	45
jumala*	2		2
kissa	1		1
luoja	2		21
pahus	3	2	11
peijakas	3		1
perhana	4		4
perkele	6	2	
persetti	5		1
piru	4	7	19
saamari	4	2	1
samperi	4		1
sus	2		1
taivas	2		4
totta	1	1	8
vittu	6	1	2
yhteensä		23	197

Päivittelylisän subjektiosa	Subjektiosan vahvuusaste	Alkuperäissuomi (AS)	Käännössuomi (KS)
kissa	1		1
totta	1	1	8
herra	2	1	23
jumala*	2		2
luoja	2		21
sus	2		1
taivas	2		4
hemmetti	3		6
hiisi	3		2
hitsi	3		1
hitto	3	2	45
pahus	3	2	11
peijakas	3		1
helkkari	4		3
perhana	4		4
piru	4	7	19
saamari	4	2	1
samperi	4		1
persetti	5		1
helvetti	6	5	13
perkele	6	2	
vittu	6	1	2

Päivittelylisän subjektiosa	Subjektiosan vahvuusaste	Vanhempi suomalainen kaunokirjallisuus	Uudempi suomalainen kaunokirjallisuus
kissa	1	1	
koira*	1	4 (*4)	
totta	1		1
(voi sun)	1	1	
herra	2	10	1
(hyvä isä)	2	1	
jeesus	2	1	
jes	2	2	
jess'	2	1	
jumala (*)	2	10 (*9)	
luoja	2	1	
taivas	2	1	
hiisi	3	3	
hitto	3	1	2
pahus	3		2
piru	4		7
saakeli (*)	4	3 (*1)	
saamari	4		2
helvetti	6		5
perkele	6		2
vittu	6		1
Yhteensä		40	23

Mitä aineisto kertoo?

Predikaattiosan kategoria	Päivittelylisän predikaattiosa	Vanhempi suomalainen kaunokirjallisuus			Uudempi suomalainen kaunokirjallisuus
		SKK	Seitsemän veljestä	yht.	AS
Uskonnollista alkuperää	paratkoon	4	9	13	0
	siunatkoon	13	0	13	0
	varjelkoon	3	0	3	1
Neutraali	soikoon	2	1	3	9
	vieköön	5	4	9	13
	yht.	27	14	41	23

Mitä aineisto kertoo päivittelyistä?

- Alun perin suomeksi kirjoitetussa käytetään vähemmän kuin käännessuomessa
- Vanhemmassa suomalaisessa kirjallisuudessa käytetään enemmän kuin uudemmassa
  - sisältö muuttunut uskonnollisesta maallisemmaksi (sekä subjekti- että predikaattiosa)
  - kirjoittajat pyrkivät autenttisen puheen illuusioon; jussiivirakenne on arkaistinen

Kirosanoja aineistossa

Vahvuus- aste		SKK			AS			KS		
		NOM	GEN	yht.	NOM	GEN	yht.	NOM	GEN	yht.
4	helkkari	3	4	7	4	4	8	46	23	69
6	helvetti	22	24	46	75	135	210	119	107	226
3	hemmetti	2	2	4	23	40	63	42	54	96
3	hitto	16	5	21	25	12	37	167	21	188
3	pahus	6	2	8	10	10	20	41	40	81
3	peijakas	16	11	27	0	0	0	7	2	9
6	perkele	7	4	11	179	50	229	14	8	22
4	piru	60	31	91	78	59	137	154	52	206
4	saakeli	17	4	21	6	3	9	11	10	21
6	vittu	0	0	0	138	60	198	48	26	74
	yht.	127	63	236	538	373	911	649	343	992

Mitä aineisto kertoo kirosanoista?

- Vanhemmassa suomalaisessa kirjallisuudessa käytetään yleensä vahvuusasteeltaan lievempiä kuin uudessa kirjallisuudessa

SKK	piru = 91; vahvuusaste 4	AS	perkele = 229; vahvuusaste 6
	helvetti = 46; vahvuusaste 6		helvetti = 210; vahvuusaste 6
	peijakas = 27; vahvuusaste 3		vittu = 198; vahvuusaste 6

- Alun perin suomeksi kirjoitetussa käytetään melkein yhtä paljon kuin käännessuomessa (AS = 911; KS = 992), mutta AS:ssa yleensä vahvempia

KS	helvetti = 226; vahvuusaste 6	AS	perkele = 229; vahvuusaste 6
	piru = 206; vahvuusaste 4		helvetti = 210; vahvuusaste 6
	hitto = 188; vahvuusaste 3		vittu = 198; vahvuusaste 6

Miten hypoteesille kävi?

Hypoteesi 1: Sekä uudessa että suomennetussa kaunokirjallisuudessa on vähemmän jussiivirakenteisia päivittelyisiä kuin klassikoissa ja alun perin suomeksi kirjoitetussa kaunokirjallisuudessa.

Pitää paikkansa osittain:

Uudessa kirjallisuudessa on vähemmän kuin klassikoissa.

MUTTA:

Suomennetussa on enemmän kuin alun perin suomeksi kirjoitetussa.

Hypoteesi 2: Sekä klassikoissa että suomennetussa kaunokirjallisuudessa on lievempiä kiro sanoja kuin uudemmassa ja alun perin suomeksi kirjoitetussa.

Pitää paikkansa osittain:

Klassikoiden kiro sanat ovat yleensä lievempiä kuin uuden kirjallisuuden.

Suomennetussa kaunokirjallisuudessa käytetään yleensä lievempiä kiro sanoja kuin alun perin suomeksi kirjoitetussa.

Mutta

- Onko kaunokirjallisuuden kiroilu aggressiivista?
  - Ei välttämättä:
    - päivittelyä, kauhistelua, ihastelua
    - intensiivisyyttä
    - täytesanoja.
- Kertooko siis aggressiivisuudesta?
  - Ei välttämättä:
    - kielen muutos, tyylin muutos
    - sanaston, rakenteen arkaistuminen
    - puhujan, kirjoittajan, kääntäjän idiolekti, sosiolekti.

Aineisto

---

skk = Suomalaisen kirjallisuuden klassikoita [tekstikorpus]. – Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [viitattu 15.2.2013]. (Sisältyy kokoelmaan Kotuksen tekstikorpuksia: Suomalaisen kirjallisuuden klassikoita -korpus). Saatavilla:
http://kaino.kotus.fi/korpus/klassikot/meta/klassikot_coll_rdf.xml
1

ksk = Käännössuomen korpus. Käännössuomen sähköinen tutkimusaineisto. Käännössuomi ja kääntämisen universaalit. Tutkimus korpusaineistolla -hankkeessa koostanut Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos 1997–. Saanti: Anna Mauranen, Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Kivi, Aleksis 2012 [1870]. *Seitsemän veljestä*. Helsinki: SKS.

Lähteet

Aronen, Hanna 2005. Pitkien virkkeiden parenteettisuus englannista suomeksi käännettyissä ja alun perin suomeksi kirjoitetuissa akateemisissa teksteissä. Anna Mauranen & Jarmo H. Jantunen (toim.). *Käännösuomeksi. Tutkimuksia suomennosten kielestä*. Tampere University Press, 245–263.

Duvallon, Outi & Routarinne, Sara 2001. Parenteesi keskustelun kieliopin voimavarana. Mia Halonen & Sara Routarinne (toim.). *Keskusteluanalyysin näkymiä*. Kieli 13. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 122–153.

Hjort, Minna 2007. Kirošana vai voimasana ja muita karkeita terminologisia pohdintoja. Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet. Publikationer av VAKKI, Nr. 34. Vasa. 63–75.

Kulonen, Ulla-Maija 1990. Miten suomalaiset kiroilivat ennen kristinuskoa? Kielikello 1/1990.

Ravila, Paavo 1945. Lauseeseen liittyneet irralliset ainekset. *Virittäjä* 49. 1–16.

Routarinne, Sara 2003. Tytöt äänessä. Parenteesit ja nouseva sävelkulku kertojan vuorovaikutuskeinoina. Helsinki: SKS.

Tammi, Jari 2007. Suuri kirosanakirja. Helsinki: WSOY.

VISK = Ison Suomen Kieliopin verkkoversio. <<http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>> (1.11.2012)